

**Віктор Михайлович
Глушков –
учений, що випередив час**

Віктор Михайлович Глушків —

український радянський науковець, піонер комп'ютерної техніки, автор фундаментальних праць у галузі кібернетики, математики і обчислювальної техніки, ініціатор і організатор реалізації науково-дослідних програм створення проблемно-орієнтованих програмно-технічних комплексів для інформатизації, комп'ютеризації і автоматизації господарської та оборонної діяльності країни. Депутат Верховної Ради СРСР 8—10-го скликань. Глава наукової школи кібернетики. Лауреат численних премій і нагород. Дійсний член АН СРСР (1964), АН УРСР (1961). Почесний член багатьох іноземних академій. Засновник Інституту кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України, який і очолював до 1982 року

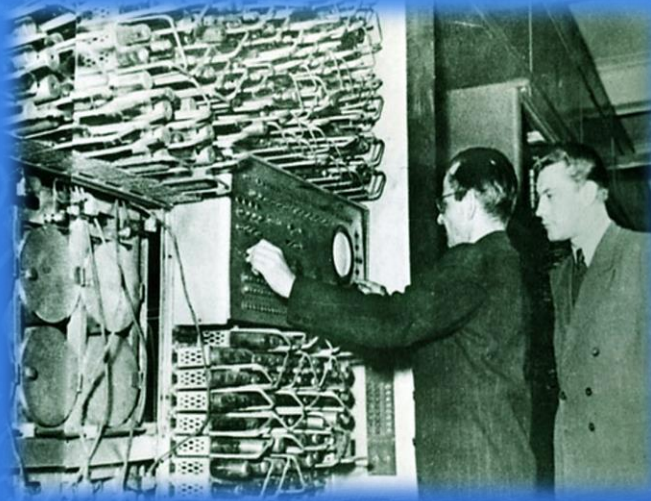
Недалеко той час, коли електронні машини будуть коморами не тільки технічних і наукових знань людства, але і всього, що було створено ним за багато століть свого існування; вони стануть величезною і вічною пам'яттю.

Академік В. М. Глушков

Майбутній вчений народився 24 серпня 1923 року в Ростові-на-Дону у родині службовців. Батько Михайло Іванович Глушков родом зі станиці Уганської, матір зі станиці Каменської (Шахтська округа), Українська РСР. У 1941 році із золотою медаллю закінчив середню школу № 1 в місті Шахти. Трудову діяльність розпочав у 1943 році начальником відділу технічного контролю шахтоуправління тресту «Шахтаантрацит» міста Шахти Ростовської області. Вищу математичну освіту отримав у Новочеркаському політехнічному інституті та Ростовському державному університеті. Працював асистентом, викладачем, доцентом, завідувачем кафедри теоретичної механіки в Уральському лісотехнічному інституті (1948-1954), проводив інтенсивну науково-дослідну роботу. У 1951 році захистив кандидатську, а у грудні 1955 року — докторську дисертацію у Московському державному університеті.

Наступні 25 років активного життя науковця найтіснішим чином пов'язані з Академією наук УРСР та Інститутом кібернетики АН УРСР.

У 1956 році Глушков став завідувачем лабораторії обчислювальної техніки Інституту математики Академії наук УРСР. Саме у цій лабораторії

У 1950 році під керівництвом Сергія Лебедєва було розроблено перший радянський комп'ютер («МЭСМ»)

З 1957 року — директор Обчислювального центру АН УРСР

У 1958 році обраний членом-кореспондентом АН України за спеціальністю Алгебра.

У лютому 1961 обраний дійсним членом Академії наук Української РСР

У 1962 році став віце-президентом АН УРСР

У 1958 Віктором Глушковым була запропонована концепція універсальної керуючої машини широкого призначення, яка згодом була реалізована в серійній ЕОМ «Дніпро» та в наступних серіях керуючих машин.

В основі моделі — напівпровідникова елементна база (до того практично всі ЕОМ використовували електронні лампи), апаратний захист програм та даних, невелика розрядність, оптимальна для завдань управління технологічними процесами.

У 1962 році на базі Обчислювального центру Віктор Михайлович створив Інститут кібернетики АН УРСР і очолив його.

У 1962 році вчений розпочав роботи над проєктом, масштаби якого в галузі інформаційних технологій не мали і не мають аналогів по сьогодні — Загальнодержавної автоматизованої системи (ЗДАС). Беручись за цю роботу, він особисто вивчив специфіку функціонування більше тисячі об'єктів народного господарства різних галузей і розрахував, що використання ЗДАС принесе країні більше, ніж 100 млрд карбованців прибутку. По суті це було намагання створити науково-технічну базу керування економікою країни й організацію інформаційної індустрії, аналогічну тій, яка нині успішно функціонує у провідних країнах Заходу. Передбачалося побудувати близько ста головних і понад 10 тисяч районних центрів для безперервної обробки, аналізу економічної інформації і прийняття обґрунтованих рішень. Це безсумнівно був безпрецедентний виклик звичним канонам керування господарством країни. Проєкт так і не був реалізований, оскільки він не знайшов відповідної підтримки у вищого керівництва країни, яку жахали масштаби задумів Глушкова та перспектива кардинальної перебудови усталених методів господарювання.

Першими персональними комп'ютерами, розробленими в Інституті кібернетики, стали машини для інженерних розрахунків «Промінь» (1963), «Мир-1» (1966), «Мир-2» (1969), у яких було реалізовано запропоновану В. М. Глушковым ідею ступеневого мікропрограмного управління.

Практично всі розроблені за його керівництва ЕОМ в свій час майже не поступалися закордонним аналогам і мали оригінальну архітектуру. Головною їхньою відмінністю від інших ЕОМ була апаратна реалізація мови, близької до мови програмування високого рівня, унікальні можливості ведення чисельних та аналітичних інженерних розрахунків.

Наприкінці 70-х Глушков запропонував принцип макроконвейерної архітектури ЕОМ з багатьма потоками команд та даних (в сучасній класифікації Флінна — MIMD) як принцип реалізації нефоннейманівської архітектури. Саме в таких архітектурах Глушков бачив перспективи розвитку систем з надвисокою продуктивністю обчислень. Макроконвейерна ЕОМ була розроблена Інститутом кібернетики та впроваджена в серію як ЕС-2701 (1984) та ЕС-1766 (1987).

В. М. Глушковим були розроблені принципово нові підходи до створення систем обробки інформації, які кардинально змінили уяву про теорію систем управління та теорію обчислювальних систем, підготували основу для нового етапу розвитку науки про інформацію.

НАГОРОДИ ТА ЗВАННЯ

- 1964 – присуджена Ленінська премія за цикл праць з теорії автоматів
- 1967 – нагороджено орденом Леніна та премією ім. Крилова за цикл праць з теоретичної кібернетики, присвячених формальним методам проєктування електронних обчислювальних машин
- 1968 – присуджена Державна премія СРСР (в складі авторського колективу) за розробку нових принципів побудови структур малих ЕОМ для інженерних розрахунків та математичного забезпечення для них, впроваджених в обчислювальних машинах серії «МИР»
- 1969 – за великі успіхи у розвитку науки і підготовці кадрів присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці
- 1970 – присуджена Державна премія України в галузі науки і техніки (в складі авторського колективу) за розробку та впровадження автоматизованої системи управління радіотехнічним підприємством масового виробництва
- 1973 – нагороджено орденом Жовтневої Революції за заслуги в розвитку кібернетики та обчислювальної техніки
- 1975 – нагороджено орденом Леніна за заслуги в розвитку радянської науки та в зв'язку з 250-річчям АН СРСР

- 1976 – нагороджено орденом НДР за видатний внесок в співробітництво спеціалістів СРСР та НДР в розробку прогнозів розвитку технічних засобів електронних інформаційних систем**
- 1977 – присуджена Державна премія СРСР (в складі авторського колективу) за цикл праць з теорії дискретних перетворювачів та методів автоматизації проектування ЕОМ, які знайшли застосування в діючих системах**
- 1978 – присвоєно звання «Заслужений діяч науки УРСР»**
- 1979 – присуджена премія ім. С. О. Лебедева за цикл робіт з теорії перспективних ЕОМ та створення швидкодіючих засобів обчислювальної техніки і систем управління**
- 1980 – присуджена премія ім. Крилова за цикл праць з методів оптимізації в плануванні та управлінні**
- 1981 – присуджена премія Ради Міністрів СРСР за розробку та впровадження в народне господарство комплексу програмно-технічних засобів зі створення автоматизованих систем збирання, передавання та обробки даних. Присуджена Державна премія України (в складі авторського колективу) за розробку та впровадження в народне господарство базової АСК на магістральних нафтопроводах**

1997 – Міжнародне комп'ютерне товариство (IEEE Computer Society) присудило медаль «Піонер комп'ютерної техніки» за заснування першого в СРСР інституту кібернетики (АН УРСР), створення теорії цифрових автоматів та роботи в галузі макроконвеєрних архітектур обчислювальних систем. Медаль була отримана сім'єю В. М. Глушкова.

Віктор Михайлович був членом програмних комітетів таких найвідоміших організацій, як Міжнародна федерація з обробки інформації (IFIP) і автоматичного керування (IFAC), виконував обов'язки консультанта урядів Болгарії, НДР, ЧРСР, був експертом ООН, суттєво впливав на формування тематики міжнародного інституту прикладного системного аналізу (IIASA). Багато з його численних наукових статей і монографій було перекладено іноземними мовами. Його запрошували читати лекції до США, Англії, Франції, Іспанії, Італії, Індії, Мексики, Японії та інших країн.

В. М. Глушков був іноземним членом Болгарської (1974), Німецької (НДР, 1975), Польської (1977) академій наук.

Під керівництвом В. М. Глушкова була створена унікальна «Енциклопедія кібернетики» (українською в 1973, російською в 1974), яка не мала аналогів у світі та стала першою фундаментальною працею, в якій висвітлювались теоретичні аспекти кібернетичної науки, її застосування до таких галузей як економіка, біологія, техніка.

Після тривалої хвороби 30 січня 1982 Віктора Михайловича не стало. В лікарні аж до смерті він надиктовував на магнітофон власні спогади та ідеї.

На прохання сім'ї тіло науковця було перевезено в Київ і поховано на центральній алеї Байкового кладовища.

Пам'яті видатного вченого присвячені меморіальні дошки пошани:

В Києві на Ярославовому валу в будинку 15а, де жив академік у 70-х роках

Пам'ятна дошка на території факультету кібернетики КНУ ім. Т. Г. Шевченка у Києві

Використані джерела

- Глушков Віктор Михайлович [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://surl.li/pubx>, вільний. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 25.07.2023.
- «Людина, яка випередила час». До річниці з дня народження видатного науковця, засновника школи української кібернетики Віктора Михайловича Глушкова [Електронний ресурс] // Святошинська районна в місті Києві державна адміністрація : офіційний інтернет-портал. – Режим доступу: <https://svyat.kyivcity.gov.ua/news/8503.html>, вільний. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 25.07.2023.
- Глушков Віктор Михайлович : Біографія [Електронний ресурс] / КНУ ім. Т. Г. Шевченка // Меморіал Глушкова В. М. : вебсайт. – Режим доступу: <http://surl.li/kkbmt>, вільний. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 25.07.2023.

З документами, що знаходяться у книжкових фондах НТБ ВНТУ запрошуємо ознайомитись в [Електронному каталозі](#)

Дякуємо за увагу!

Інформацію презентувала
бібліотекар I кат. відділу наукової інформації та бібліографії
Науково-технічної бібліотеки
Вінницького національного технічного університету
Малетіна Ольга Василівна